لە سەربەخۆیی کوردستانەوە.. بۆ سەبەخۆیی شارەکان!.. رێزا شوان

لە ئەمڕۆدا، لە هەموو کاتێک زیاتر، بە هۆی پەرتەوازەیی ناوماڵی کورد، بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد، لە هەموو بەشەکانی کوردستاندا، بە قۆناغێکی زۆر هەستیار و مەترسیدار و چارەنووسسازدا تێدەپەڕێت.. داگیرکەرانی کوردستان بە گەلەکۆمەیی، بە نیهێنی و بە ئاشکرا، چەندین پیلانی گڵاو و مەترسیداریان لە دژی هیوا و خواستەکان و ناسنامەی نەتەوەییمان داڕشتوون و جێبەجێ دەکەن، هەموویان هاوکارن و لە کەمین دان، بۆ رووبەڕووبوونەوەی گەلی کوردماندان، دەیانەوێت هیوا و ئاوات و مافەکانی گەلەکەمان لە گۆڕ بنێن.. بە هێنانەدی ئەم مەبەستە گڵاوەشیان، سەرەڕای کێشە و ناکۆکییەکانی نێوانیان و ئەو کێشە ئابووریی و سیاسی و بێکارییانەش، کە لە ناوخۆی وڵاتەکانیاندا سەریان هەڵداون.. ئەوان هەموو ناکۆکییەکانی نێوانیان بەلاوە ناوان و لە دژایەتیکردنی کورد دا، رێکن و هاوپیلانن و یەک بڕیارن و یەک دەنگ و یەک هەڵوێستن و موو ناچی بە نێوانیانەوە.

داگیرکەرانی کوردستان پەیڕەوی تیۆری (پارتکە و زاڵبە) جێ بەجێ دەکەن، دەیانەوێت کورد بە دەستی کورد بکوژن و لاوازمان بکەن.. ئەمەش چەکێکی تازەی داگیرکەرانی کوردستان نییە، بەڵکو چەندین جاری تر سەرکردەکان و هێزەکانی کوردیان لە خشتە بردوون، کەوتوونەتە تەڵەی و پیلانی داگیرکەرانی کوردستانەوە.. خەنجەریان لە ملی یەکتری ناوە.. دوژمنانیش چەپڵەیان بۆ لێداوین و پێیان پێکەنیون.

زۆر بەداخەوە، کە سەرکردەکانی کورد، بە ئەوانەی ئەمڕۆشەوە کە ناوی خۆیان ناون سەرکردەی کورد، تەمی نەبوونە و زۆر نەزانن و هیچ وانە و پەندێکیان، لە هۆیەکانی شکستییەکانمان و لە نەهامەتییەکانی گەلە داماوەکەمان وەرنەگرتوون.. مێژوو دووبارە و دەبارە بۆتەوە.. هیچ وانەیەکیان لە کیمیاباران و ئەنفال و رەشەکوژی و کۆمەڵکوژی گەلەکەمان و لە وێرانکردنی کوردستانمان وەرنەگرتوون، هەر وەکو ئەوەی نە بایان دیبێت نە باران. ئەمەش بە ئەوە دەگەڕێتەوە کە کەسی شیاو نین.. لە شوێنی شیاودا، ئەم سەرکردانەی کوردمان، لە سیاسەت و لە هونەری سیاسەتدا زۆر نابەڵەدن و فەیان بە سەر سیاسەتەوە نییە.. ئەو مافە سادە و کەمانەش، کە بە دەریایەکی فرمێسک و خوێن، بە قوربانیدانی هەزاران شەهیدمان هاتنە

دی، سەرکردە قوماربازە نەزانەکانی کوردمان بە ئاسانی لەسەر مێزی گفتوگۆدا دەدۆڕاندیان، چونکە لە سیاسەتدا کۆڵەوارن و گەمەکەرێکی لەزانی سیاسی نین.. پێشبینی و گریمانەکانیشیان لەبەرچاو نەگرتوون.. بڕوایان بە زەردەخەنەی ژەهراوی دوژمنانی کورد کردووە و نەیان توانیوە بە وردی دەروون و نیازە گڵاوە شاراوەکانی داگیرکەرانی کوردستان بخوێننەوە.. هەردەم گۆڕیان لەکردوون و کڵاویان لەسەر کردوون.. بە هیچ بە دەست بوونە.

بە داخەوە لەوەتی کورد هەیە، هەرگیز ڕێک و یەکگرتوو و تەبا و یەکڕیز و خاوەنی یەک وتاری سیاسی و خاوەنی پرۆژەیەکی تەکمەی ستراتیژی یەکگرتووی نەتەوەیی کورد نەبووینە.. بەجگە لە قازی محەمەد نەبێت، سەرکردەیەکی نەتەوەیی دڵسۆزی کورد و کوردستان پەروەری تا سەر ئێسقان، لەمان هەڵنەکەوتووە کە بە دانایی و بە زانایی و بە ڕۆحێکی نەتەوەییەوە کاربکات، هەوڵی ئەوە بدات، کە زۆربەی کورد لەژێر چەتری کوردایەتیدا کۆبکاتەوە.. بەشی زۆری سەرکردەکانی کوردمان لە هەوڵی دەسەڵات و بەرژەوەندي تایبەتی خۆیان بوونە، چاویان لە پۆست و دەسەڵات و سامان بووە.. گەر وا نەبوونایە، دەیان توانی دەوڵەتێکی سەربەخۆی کوردی دابمەزرێنن.

هەمیشە داگیرکەرانی کوردستان و نەیارانی گەلەکەمان، ئەم خاڵە نەرێنی و لاوازەی کوردیان قۆستوونەتەوە، بە پارە و بە پۆستی کاتی سەرکردە خۆفرۆشەکانیان کڕیون. کوردیان لە یەکتری دابڕیوە و فیت و هانی براکوژی کوردیان داوە.

کە لە ساڵی (١٩٩٢) دا، کە پەرلەمانی کوردستان و حکومەتی کوردستان لە باشووری کوردستاندا دامەزران، چاوەڕوانی ئەوەمان دەکرد کە سەرکردە و ئەندام پەرلەمانەکانی کوردمان. شەو و ڕۆژ وچان نەدەن و هەموو هێز و توانایەکیان بۆ خزمەتی گەلەکەمان تەرخان بکەن و برینە قووڵەکانی گەلەکەمان ساڕێژ بکەن.. نەفرەت لە شەڕی براکوژی بکەن و ببێتە هێڵی سووریان و دووبارەی ناکەنەوە و چیتر ڕۆڵەکانی گەلەکەمان بە یەکتری بە کوشت نەدەن.. پێکەوە رووی چەکەکانیان لە داگیرکەرانی کوردستان بکەن. لە بەغدا شەڕی بەدەستهێنانی مافەکانمان لەگەڵ حکومەتی عێراقدا بکەن.. دەست لە بەرژەوەندییەکانی حیزب و لە بنەماڵەیی هەڵدەگرن.. ئیتر چاویان لە پۆست و دەسەڵات پارە نابێت .. دەسەڵات و پۆستە باڵاکانی حکومەت و حیزبەکانیان، لە بنەماڵەیدا پاوان ناکەن و فیفتی بە فیفتی ناکەن.. لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەماندا، گزی و فێوفێڵ ناکەن و کەسی دڵسۆزیش هەڵدەبژێرن.. کەسی شیاو دەخەنە شوێنی شیاوەوە.. ئیتر دەستی گەندەڵکاران و دز و بەرتیل خۆران دەبڕنەوە.. کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی تری باشووری کوردستان دەگەڕێننەوە بە

باوەشی کوردستان.. باشووری کوردستان دەبێت بە چرایەکی رووناک و بە قەڵایەکی ئازادی و کوردایەتی بۆ هەموو کوردێکی بەشەکانی کوردستان.. لە دژی یەکتری نابن بە مەقاشی دەستی داگیرکەرانی کوردستان.. نابن بە جاش و بە نۆکەری داگیرکەرانی کوردستان.. لاپەڕەیەکی سپی هەڵدەدەنەوە و لەسەر مێزی گفتوگۆدا کۆتایی بە هەموو کێشە و گرفت و ناکۆکییەکانیان دەهێنن.. هێزەکانی پێشمەرگەی کوردستانیش دەکەن بە دامەزراوەیی، لەژێر ناوی (لەشکری کوردستان) دا یەکیان دەخەن.. میلیشیا و هێزی تایبەتی حیزبی نامێنێ.. یاسا سەروەر دەبێت و کەس لە سەرووی یاساوە نابێت.. هەموو کوردێک ئازاد دەبێت لە رادەربڕین و لە رەخنەگرتن و لە رای جیاوازدا.. دەمکوتی میدیا و رۆژنامەنووسانی ئازاد ناکەن، رەگی برسێتی و بێکاری و هەژاری و نەخوێندەواری و گەندەڵی و دزی لە بنەوە هەڵدەکێشن.

بەداخەوە کە هەمووی بە پێچەوانەی ئەو هیوا و بۆچوونانەمان دەرچوون.. لە سایەی دەسەڵاتێکی پاوەنکراوی دوو بنەماڵەی خۆسەپین و عەشیرەتی و کەسانی نەشیاویدا.. دەسەڵاتی کوردی ساڵ لە دوای ساڵ لاوازتر بووە.. درزی زۆر گەورەتر کەوتەتە ریزی گەلەکەمانەوە.. دوو ئیدارەیی و ناوچەگەری و شارگەری و هاوبەستەبوون بە حیزب و بە کەسایەتی و بە بنەماڵە و بە عەشیرەت قووڵتر بۆتەوە.. سۆز و هاوبەستەبوونیان بە کورد و کوردستان کاڵ کردوونەتەوە.. لە ئەمڕۆدا خەڵکی باشووری کوردستانیان، بەسەر زەنگی زەرد و زەنگی سەوزدا دابەش کردوون.. پارێزگای کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی تری باشووری کوردستانیان بە تەواوی خستە ژێر دەسەڵاتی داگیرکەرەوە، ئەو دە و مزایدەشیان نەما، کە بە کەرکووک بڵێن (دڵی کوردستانە) و (قودسی کوردستانە)، دڵەکەیان تووشی لەدانی دەکردووە، دووبارە کورد دەربەدەر خانووی کورد لە کەرکووک دەڕووخێنن و بە عەرەبتر کردنی قودسیان تەختر بۆتەوە و درێژەی هەیە، هەردوو لایان ناپاکییان دەرهەق بە کەرکووک و ناوچەکانی تر کرد.

تا ئەمڕۆش لە دوای بە دەیان کۆبوونەوە و دانیشتن، ململانێ و مشتومڕ و ناکۆکی نێوان پارتی و یەکێتی کۆتاییان نەهاتووە.. چونکە (لەسەر ئەوە رێکەوتوون کە رێک نەکەون) ناکۆکییەکانیشیان لەسەر بەرژەوەندییەکانی کورد و کوردستان نییە، بەڵکو لەسەر قورخکردنی پۆست و دەسەڵات و بەشی پارە و قایمکردنی بنەماڵەیی دایە. لە ئێستادا پارەی دزینی نەوت و ناردنی تەنکەرە نەوت بە قاچاغی، کەیار و بازاڕی کزە و بەغداش بودجە مووچەی راگرتووە.. کە پێکەوە

بەشی بکەن.. دەنگی رق و تووڕەیی و ناڕەزایی گەلەکەشمان تادێت زیاتر دەبێت.. بۆیە پارتی و یەکێتی خەریکە یەکتری تەڵاق دەدەن.. بە داخەوە کە باجی ئەم هەموو ناکۆکی و شەڕە و ئاژاوانەشیان، گەلە داماو و بێدەرەتان و برسی و بێکار و بەدبەختەکەمان دەیانداتەوە.. ئەوان خۆیان و ماڵ و منداڵیان تێرن و دەشێنەوە.. هیچ باکیان پێ نییە کە خەڵکی برسی و بێکارن.

(کریس کۆچیرا) کە رۆژنامەنووسێکی فەرەنسییە و دەستێکی نزیکی کوردە، ماوەیەک لە باشووری کوردستان بوو، لە نزیکەوە ئاشنای کورد بووە، لە پەرتووکەکەیدا کە بە ناوی (بزووتنەوەی نەتەوەیی کورد و ویستی سەربەخۆیی) ـە. کۆچیرا دەڵێت:
“مێژووی هیچ نەتەوەیەک بە ئەندازەی نەتەوەی کورد پڕ لە ناتەبایی نییە.”
لەم کاتە هەستیار و مەترسیدار و چارەنووسسازەدا کە رووبەڕووی گەلەکەمان بۆتەوە، یەکێتی نیشتمانی کوردستان بانگەشەی لامەرکەزیەت بۆ سلێمانی دەکات و (ئەنجوومەنی شاری سلێمانی) داوەیەت بڕیاری لەسەر بدات.. ئەمە هەڵەیەکی مێژووییە و لەسەر یەکێتی زۆر دەکەوێت.. بە پێچەوانەی ناوی حیزبەکەشیانەوە، ئەمەی ئەوان دەیکەن (یەکێتی نیشتمانی کوردستان) نییە، بەڵکو (دابەشکردنی نیشتمانی کوردستان) ە.. گەربێتو ئەم بڕیارە سەربگرێت.. کێشە و گێبەن و ناڕەزایی و دابڕاندنێکی زۆری لێدەکەوێتەوە.. کەلەبەرێکی گەورەتر دەخەنە ریزی گەلەکەمان.. درزێکی گەورەتری تازەش دەکەوێتە ریزی یەکێتییەوە.
ئەم بڕیارەش خواستی داگیرکەرانی کوردستان دەنێتەدی، گومانی تێدا نییە دەستیشیان لە پشتەوەی هەیە، کە دەیانەوێت پێگەی کوردستان لاوازتر بکەن و دواتریش فیدراڵی هەڵیبوەشێننەوە.. هەڵی راست و چەپ بەسەر ناوی"هەرێمی کوردستان"دا بهێنن و ناوەکەی بگۆڕێننەوە بە “شمال العراق”.
لامەرکەزی شاری سلێمانی، چی لە دۆزی کورد و لە داواکانی مافەکانی کورد دەگۆڕێت؟ ئایا کەرکووک و ناوچە داگیرکراوەکانی ترمان دەگەڕێننەوە بۆ باوەشی کوردستان؟ ئایا ئەمە دوو ئیدارەیی نییە؟ ئەی ئەمە دابەش کردنی باشووری کوردستان نییە بۆ چەند بەشێک؟ چوون بۆ بەغدا بە دوو شاندی جیاوازی کوردییەوە.. پێگە و سەنگی کورد هێندەی تر لاوازتر ناکات؟ ئەمە گەڕانەوە نییە بۆ دواوە و بۆ خاڵی هیچ..؟ ئەمە هێندەی تر کێشەکانی کورد قووڵتر ناکەنەوە؟ ئەوە ناگەیەنێت کە خۆتان دەخەنە باوەشی عێراقی داگیرکەرەوە و دەبن بە پاشکۆی حکومەتی شیعە؟ کە بەبێ پرسی ئەوان نەتوانن پەنجە بۆ ئاودا

بکەن؟ بە خەتاندا بچنەوە و کورد و کوردستان مەکەن بە قوربانی ملهوڕی و و لووت بەرزی و ئارەزووو و بەرژەوەندییەکانتان.. تێر نەبوون، تاکەی هەر لە هەوڵی پۆست و گیرفان پڕکردن دان؟ تاکەی ئەو هەموو ستەمە لە گەلەکەمان دەکەن.

لە کاتی (سەدام حوسێن) ی گۆڕبەگۆڕدا، لە بەغدا گاڵتەی بە شاندی کوردی کرد و توانجی لێ گرتن و وتی: کە دەتانەوێت کەرکووک بگەڕێتەوە بە سەر کوردستان، ئایا بگەڕێتەوە بە سەر هەولێر یا سلێمانی؟

لە کوردستانی گەورەوە، لە سەربەخۆیی کوردستانەوە، هاتنە سەر سەربەخۆیی شار. خەریکی شار شارێنەن! لامەرکەزی کاتێک بە شارەکانی باشووری کوردستان گونجاوە، کە بە راستی خاوەنی فیدراڵییەکی بەهێزی یا کۆنفیدراڵی بین. خاوەنی ژێرخانێکی ئابووری و دارایی خۆمان بین.. لە بەغدا دەست پان نەکەینەوە و نەپاڕێینەوە.. خاوەنی حکومەتێکی دڵسۆز و پەرلەمانێکی کارا و دەسەڵاتێکی راستەقینەی گەلەکەمان بین.

لە ئێمەدا کەسانێکی نەزان و هەرزەگە و خۆپەرست و پۆست پەرست و بنەماڵە پەرست، کە فڕیان بەسەر سیاسەتەوە نییە و هیچ بەکگراوندێکی سیاسی و خەباتیان نییە و بە توانای خۆیان و بە پلە و پایەکانی ڕێکخستن و حیزبایەتیدا سەرنەکەوتوون، بەسەر شانی ئەم و ئەودا سەرکەوتوون و (لە پڕێکدا بوون بە کۆڵەک) و هاتوونەتە سەر حازری، یاری بە چارەنووسی گەلەکەمانەوە دەکەن.. خاوەن پارەی زۆری دزیی میللەتن و هێزی سەرکوتکردنیان هەیە.. گەلەکەشمانیان هەندێ برسی کردووە، هەندێ سەرکوت و دەمکوتیان کردوون لە برسان و لە ترسان دوایان کەوتوون. ئەوەی دوایان نەکەوێت نان بڕاوی دەکەن.. خۆپێشاندانیش بکەن و داوای مووچە و مافەکانیان بکەن، بە شەق تێیان هەڵدەدەن و سوکایەتییان پێ دەکەن و بە فیشەکیش وەڵامی داواکانیان دەدەنەوە.. ئەوانەشی ڕەخنەیان لێبگرن، بە دەردی (سۆرانی مامە حەمە و سەردەشت عوسمان و عەبدولستار تاهیر شەریف و کاوە گەرمیانی و ویداد حوسێن) یان دەبەن.

پەرلەمانی هەرێمی کوردستانیش، ناوێکی بێ ناوکە.. بووە بە پاشکۆی حیزبەکان، بە دەنگی زۆرینەی پارتی، هەچ یاسا و بڕیارێکیان بوێت تێیدەپەڕێنن، یا ڕەتی دەکەنەوە، پەرلەمانتارەکانی پەرلەمانی کوردستان، بووکەڵەن حیزبەکانیان.. چۆنیان بوێت وایان دەبزێنن.. پەرلەمانێکی کارتۆنی ئیفلیج چی لێ باردایە؟.. ئایا پەرلەمان دەتوانێت، بانگی بەرپرسان و دەسەڵاتدارانی دز و گەندەڵی باڵای حکومەت بکەن و لێیان بپێچنەوە و بە خەڵکی ئاشکرایان بکەن.. ئایا دادگاش دەوێرێت سزایان بدات؟ بێگومان ناتوانن.

داوا لە هەموو رۆڵەکانی گەلەکەمان دەکەین، کە بە سەربەخۆیی (لامەرکەزیەت)ی شارەکانی کوردستان، رازی نەبن و رەتی بکەنەوە.. پێویستیشە نووسەران و شاعیران و رۆشنبیران و رۆژنامەنووسان و هەموو توێژ و چینەکانی گەلەکەمان، بێ دەنگ نەبن و هەڵوێستیان هەبێت.. ئەگینا هەموومان باجی ئەم هەڵە گەورەیە دەدەینەوە.. چونکە جێبەجێکردنی بەکرداریی، دوو ئیدارەیی و دابەشکردنی باشووری کوردستانە.

بە دووریشی مەزانن، کە وامان لێبکەن، کە دەبێت لە سلێمانی یا لە هەولێر(فیزە) وەربگرین، بە پاسەپۆرت یان بە (پسوولەی پشتگیری) ئەم دوو حیزبە دەسەڵاتدارە نەبێت، نەتوانین بە ئازادی هاتووچۆی شارەکانی باشووری کوردستان بکەین.

رەزا شوان

٥/ مای/٢٠٢٠